

IZVJEŠTAJ O POŠTOVANJU LJUDSKIH PRAVA U HRVATSKOJ ZA 2005. GODINU

**.Objavio Ured za demokraciju, Ljudska prava i rad
8. ožujka 2006.**

HRVATSKA

Republika Hrvatska je po ustavu parlamentarna demokracija i ima 4,4 milijuna stanovnika. Zakonodavnu vlast obnaša jednodomski Sabor. Predsjednik Stjepan Mesić nalazi se na čelu države i zapovijeda oružanim snagama. On surađuje u izradi i provedbi međunarodne politike i rukovodi radom obavještajne službe, te imenuje premijera koji je na čelu vlade. Predsjednički i lokalni izbori održani tijekom godine uglavnom su provedeni u skladu s izbornim zakonodavstvom, unatoč nekim nepravilnostima. Civilne su vlasti općenito provodile učinkovit nadzor nad snagama sigurnosti.

Vlada je općenito poštivala ljudska prava svojih građana. Međutim, bilo je problema na nekim područjima. Bilo je dojava o sljedećim problemima vezanim uz ljudska prava:

- politički utjecaj i velik zaostatak u rješavanju sudskih predmeta
- zastrašivanje svjedoka u suđenjima za ratne zločine u zemlji
- nekoliko suđenja velikim skupinama za ratne zločine provedeno je u djelomičnoj odsutnosti
- neriješeno vraćanje nacionalizirane imovine svim vjerskim zajednicama
- slučajevi nasilja i zlostavljanja vjerskih manjina
- trgovina ljudima
- nasilje nad ženama i diskriminacija žena
- diskriminacija i nasilje prema pripadnicima nacionalnih manjina, osobito Srbima i Romima

Tijekom godine vlada je pokazala povećanu spremnost za progon ratnih zločina koje su počinili Hrvati i povećala je suradnju s Međunarodnim sudom za ratne zločine u Haagu, uključujući pokretanje sveobuhvatnog akcijskog plana za pronalaženje i izručenje Haagu Ante Gotovine, jednog od najtraženijih haaških optuženika. 7. prosinca španjolske su vlasti uhitile Gotovinu na Kanarskim otocima; suradnja hrvatskih protuobavještajnih službi i glavnog državnog odvjetnika Hrvatske dovela je do Gotovinina uhićenja. Premda je i dalje među osobama protiv kojih je pokrenut sudski proces većina Srba, međunarodni sudski promatrači izvjestili su da optuženici srpske nacionalnosti općenito imaju više izgleda da će im se pošteno suditi nego što je to prije bio slučaj.

POŠTIVANJE LJUDSKIH PRAVA

Poglavlje 1 Poštivanje integriteta osobe, što uključuje nepostojanje dolje navedenog:

a. Proizvoljno ili nezakonito lišavanje života

Nije bilo dojava o proizvoljnem ili nezakonitom lišavanju života od strane vlade ili njezinih predstavnika.

Tijekom godine četvero je civila poginulo od mina na šibenskom, vukovarskom, splitskom i ličkom području.

b. Nestanci

Nije bilo dojava o politički motiviranim nestancima ljudi.

Prema vladinim podacima, na popisu osoba nestalih u vojnem sukobu od 1991. do 1995. još se nalaze 1.142 osobe, uglavnom Hrvati. Osim toga, vlada je prikupila podatke o otprilike 892 nestala pripadnika srpske nacionalnosti. Do kraja lipnja ekshumirana su tijela 56 nestalih osoba, a identificirani su ostaci 104 prije pronađene osobe. U kolovozu je otkrivena masovna grobnica u blizini Okučana, u kojoj se nalaze ostaci 15 osoba, a u studenom je otkrivena još jedna u blizini Novske, s ostacima šest osoba. Vlada je obavila sve ekshumacije i identifikacije, a Haaški je sud nadzirao samo grobnice povezane sa slučajevima koje istražuje. Međunarodna komisija za nestale osobe pomagala je u vađenju i identifikaciji ostataka.

c. Mučenje ili neke druge vrste okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

Takve su metode zakonom zabranjene.

Statistički podaci Ministarstva unutarnjih poslova pokazuju općenito smanjenje broja dojava o policijskom zlostavljanju. U lipnju je sud osudio jednog policajca na kaznu zatvora u trajanju od 15 mjeseci i drugog na četiri mjeseca uvjetno zbog teškog premlaćivanja mladića tijekom ispitivanja 2004. godine u Varaždinu.

Uvjeti u zatvorima i pritvorima

Zatvorski uvjeti uglavnom su zadovoljavali međunarodne standarde; međutim, problem je u tome što su zatvori pretrpani. U vladinom izvještaju stoji da je većina zatvora popunjena 10 posto iznad svojih kapaciteta.

Vlada je dopustila posjete neovisnih promatrača za ljudska prava. Međunarodni odbor crvenog križa imao je Slobodan pristup i izvjestio je o punoj suradnji vlasti tijekom svoje posjete zatvorima prošle godine.

d. Proizvoljno uhićenje ili zatvaranje

Zakon zabranjuje proizvoljno uhićenje i zatvaranje i vlada je općenito poštivala tu zabranu. Za razliku od 2004. godine, nije bilo dojava o tome da suci izdaju uhidbene naloge za ratne zločine na temelju nacionalne pripadnosti.

Uloga policije i sigurnosnih službi

Ministarstvo unutarnjih poslova zapošljava otprilike dvadeset jednu tisuću policajaca. Obavještajna je služba pod nadzorom vlade i predsjednika. Državna policija ima prvenstvenu

odgovornost za međunarodnu sigurnost. U vrijeme nereda vlada i predsjednik mogu pozvati vojsku da očuva sigurnost. Neovisno nadzorno tijelo prati rad obavještajne službe.

Zastupljenost manjina u policijskim snagama i dalje je neznatna, osim u Istočnoj Slavoniji, a vlada nije u potpunosti provela zakon kojim se traži zapošljavanje manjina.

Bilo je korupcije među nekim policajcima. Do kraja lipnja trojica viših policijskih dužnosnika i šef Uprave kriminalističke policije MUP-a premješteni su na drugo radno mjesto zbog optužbi za korupciju. U suradnji s Europskom unijom, Organizacijom europske sigurnosti i suradnje (OEES) i smjernicama drugih međunarodnih organizacija, MUP je nastavio ažurirati i donositi pravila etičnog ponašanja policije i poboljšavati sposobnost odjela policije za unutarnji nadzor.

Loš rad policije, uključujući loše tehnike istraživanja, neosjetljivost na etničke probleme, neodlučni srednji menadžment i podložnost pritisku od strane lokalnih političara tvrdolinijaša i dalje predstavljaju problem, unatoč vladinim nastojanjima da taj problem riješi. Tijekom godine MUP je u suradnji s OEES-om proširio sveobuhvatni program reformiranja policije, dijelom i zato da pilot program "Policajac u zajednici" proširi na sve dijelove zemlje. Do kraja godine obučeno je više od 650 policajaca. Tijekom godine MUP je proširio programe i proveo obuku za sve aktivne policajce.

Uhićenje i zatvaranje

Policija obično dobiva nalog za uhićenje predočenjem dokaza o osnovanoj sumnji istražnom sucu. Međutim, policija može izvršiti uhićenje bez naloga ukoliko vjeruje da bi osumnjičeni mogao pobjeći, uništiti dokaze ili počiniti neki drugi zločin. Policija ima 24 sata da opravda uhićenje pred sucem.

Policija mora prtvorenicima osigurati pristup odvjetniku po njihovom izboru u roku od 24 sata od uhićenja. Ukoliko prtvorenik nema odvjetnika i optužen je za zločin za koji je kazna veća od kazne zatvora u trajanju od deset godina, sudac mora odrediti branitelja. Vlada je ovo općenito provodila u praksi. Sudac u roku od 48 sati od uhićenja mora odlučiti hoće li produljiti pritvor radi daljnje istrage. Istražni pritvor općenito traje do 30 dana. Međutim, istražni postupak u određenim slučajevima može potrajati i do 12 mjeseci. Pritvorenici mogu biti pušteni na slobodu, u očekivanju daljnog postupka, premda je većina osumnjičenih za kaznena djela zadržana u pritvoru do suđenja. Mogućnost polaganja jamčevine nakon podizanja optužnice postoji, ali nije u uobičajenoj uporabi. Pritvorenicima se dopuštaju posjeti članova obitelji.

Uhićenja Srba zbog ratnih zločina bez sudskog naloga i dalje izazivaju zabrinutost, unatoč nekim poboljšanjima tijekom godine. Promatrači OEES-a dojavili su o nastavku uhićenja Srba na temelju nedokazanih optužbi, uključujući neke temeljene na policijskim izvještajima. Od petorice Srba uhićenih u zemlji u prvih sedam mjeseci prošle godine, dvojica su uhićena na temelju policijskog izvještaja, a ne sudskog naloga. Vlasti su uhitile jednoga kad je htio ući u zemlju kako bi glasovao na lokalnim izborima. Pušten je nakon nekoliko dana, budući da nije podignuta optužnica. Drugu je osobu policija uhitila dok su joj izdavali dokumente u policijskoj postaji, nakon što se vratila u zemlju. Puštena je nakon tri dana, budući da je nitko nije mogao identificirati kao počinitelja ratnog zločina.

Nije bilo dojava o političkim zatvorenicima.

Na temelju istraživanja koje je provelo državno odvjetništvo tijekom godine, prosječno trajanje pritvora prije suđenja iznosilo je između četiri i pet mjeseci. Zakon dopušta maksimalno šest mjeseci pritvora prije suđenja, ali sud to u nekim slučajevima na zahtjev državnog odvjetnika može produljiti na godinu dana, prvenstveno kad je riječ o ratnim zločinima i organiziranom kriminalu.,

Za razliku od prethodne godine, nije bilo dojava o pritvoru dužem od zakonskog roka.

Pomilovanje

Zakon predviđa mogućnost pomilovanja, osim za ratne zločine. Kad se istragom ne može potkrnjepiti originalna optužba za ratne zločine, sudovi u praksi smanje optužnicu i osude optuženike, što im omogućava da optužene pomiluju. Time je slučaj za sud riješen bez dodatne istrage, a optuženom se omogućava da slobodno ide, ali time se ne uzimaju u obzir problemi koje bi kazneni dosje mogao predstavljati potencijalno nevinim optuženicima, osobito vezano uz zapošljavanje.

e. Uskraćivanje poštenog javnog suđenja

Sudstvo je po zakonu neovisno. Međutim, u sudstvu i dalje ima nekih političkih utjecaja i otprilike 1,6 milijuna neriješenih slučajeva. U izvještaju o napretku u zemlji od 9. studenog, Europska Komisija napominje da je sudstvo jedno od glavnih područja na kojima je javnost uočila korupciju.

Sudski sustav sastoji se od općinskih i županijskih, trgovačkih i prekršajnih sudova, upravnog suda i Vrhovnog suda. Ustavni sud utvrđuje ustavnost zakona, vladinih uredbi i izbora. Paralelni sustav trgovackog suda rješava sporove iz trgovinskih i ugovornih odnosa. Državno sudbeno vijeće zaduženo je za imenovanje sudaca i disciplinske mjere protiv njih, u koje spada i smjena sudaca. Sabor imenuje glavnog državnog odvjetnika koji imenuje državne odvjetnike na županijskoj i općinskoj razini. Državno odvjetničko vijeće, disciplinsko tijelo koje imenuje Sabor, postavlja zamjenike državnih odvjetnika i nad njima provodi disciplinske mjere.

Tijekom godine vođe Srba i dalje su izražavale zabrinutost zbog diskriminacije u imenovanju sudaca, te su izvijestile da Državno sudbeno vijeće radije odbija kandidate ili ostavlja te funkcije nepotpunjenima nego da imenuje pripadnike srpske nacionalnosti. Krajem godine 96 posto od 7.441 sudskih službenika bili su Hrvati, 2,4 posto Srbi i 1,6 posto pripadnici ostalih nacionalnih manjina.

Procedure suđenja

Zakonom je propisano pravo na javno suđenje, i neovisno sudstvo općenito provodi to pravo. U zakonskom sustavu ne postoji porota nego popis sudaca, koji u nekim slučajevima uključuje suce laike. Optuženici imaju pravo biti nazočni suđenju i pravodobno se savjetovati s odvjetnikom. Mogu se suočiti sa svjedocima optužbe, ispitivati ih, te uvesti svjedočke i dokaze

u svoju korist. Optuženici imaju pristup dokazima u posjedu vlade koji su značajni za njihov slučaj, te se smatraju nevinima dok im se ne dokaže krivnja i imaju pravo žalbe.

Pretjerano kašnjenje sudova i dalje predstavlja problem i Ustavni sud dosuđuje sve više odšteta osobama čiji se sudske sporove vode čak i 32 godine bez donošenja odluke. Do kraja lipnja ustavni je sud izdao 288 presuda u kojima se utvrđuje bezrazložno kašnjenje u donošenju odluka nižeg i Vrhovnog suda, te je naložio vlasti isplatu kazni u 62 posto tih slučajeva. Tijekom istog razdoblja Ustavni je sud primio 610 pritužaba za pretjerano kašnjenje sudova. Sud je istaknuo da takva kašnjenja ugrožavaju integritet pravosuđa i dovode u pitanje sposobnost suda da osigura učinkovit pravni lijek. Europski sud za ljudska prava rekao je da su ta kašnjenja "pretjerana" i da predstavljaju kršenje prava građana na suđenje u razumnom vremenskom roku.

Za razliku od 2004. godine, nije bilo dojava o zanemarivanju ili neprovođenju odluka Ustavnog suda od strane vlade, vezanih uz privatizaciju imovine.

Kako bi spriječila moguć politički utjecaj, vlada je u srpnju smijenila direktora policije u Osijeku i poslala tim zagrebačke policije da istraži potencijalni slučaj ratnog zločina koji, između ostalih osumnjičenih, uključuje predsjednika osječke Gradske skupštine koji je uz to i zastupnik u Saboru. Prema izjavama promatrača i medija, bilo je snažnih pokazatelja da bi predsjednik skupštine mogao utjecati na lokalnu policiju i sudstvo u rješavanju tog slučaja. Budući da neki svjedoci nisu htjeli svjedočiti u Osijeku, glavni je državni odvjetnik zatražio da ih istražni sudac ispita na Županijskom sudu u Zagrebu, što je Vrhovni sud i dopustio. U prosincu su osječke nevladine organizacije pozvali osječkog gradonačelnika da da ostavku, nakon što je javno imenovao svjedoke koji su pristali svjedočiti u toj istrazi. Iako imena svjedoka nisu bila zaštićena i glavni državni odvjetnik nije mogao podnijeti kaznenu prijavu protiv gradonačelnika, nevladine organizacije i dalje su tvrdile da je gradonačelnikov čin omeo pravdu i da je to bilo upletanje u kaznenu istragu.

Neiskustvo i nedostatak sustavnih programa obuke, standarda menadžmenta i sustava za nove suce, i dalje predstavljaju problem. Uz međunarodnu pomoć Ministarstvo pravosuđa povećalo je broj i opseg programa na sudske akademije, s ciljem usavršavanja profesionalne obuke sudaca.

Tijekom godine domaći su sudovi nastavili provoditi slučajeve koji potječu iz rata koji je trajao od 1991.-95, uključujući nekoliko sudskeh slučajeva s velikim skupinama optuženika od kojih se nekima sudilo u odsutnosti. Državni odvjetnici nastavili su preispitivati sve otvorene slučajeve ratnih zločina, odbacujući neosnovane optužbe. Najnoviji je popis sadržavao oko 1.200 pojedinaca i pokrivači 369 otvorenih istraga, 290 odbačenih istraga i između 550 i 580 optužnica.

Tijekom godine Vrhovni je sud riješio 18 žalbi na presude za ratne zločine koje je uložilo 13 pripadnika srpske nacionalnosti, 3 Hrvata i 1 Bošnjak, te 1 Mađar. Od toga je 6 presuda potvrđeno, a 12 poništeno, čime postotak poništenja iznosi 67 posto. Broj sudskeh postupaka za ratne zločine u zemlji smanjen je u usporedbi s proteklim godinama, zbog isključenja većine slučajeva suđenja u odsutnosti. Unatoč smanjenom broju slučajeva, promatrači smatraju upitnom sposobnost kaznenog pravosuđa da provodi poštenu i transparentnu

suđenja u složenim slučajevima nabijenim emocijama, gdje postoji problem zastrašivanja svjedoka.

Osobe osuđene u odsutnosti redovito su iskoristile svoje zajamčeno pravo za obnovu postupka. Neki pripadnici srpske nacionalnosti dobrovoljno su se vratili u zemlju kako bi bili uhićeni na temelju optužbi za ratne zločine ili presuda donesenih u odsutnosti, budući da je to bio jedini način da se, u skladu sa zakonom, suprotstave optužbama. U travnju su vlasti uhitile jednog takvog povratnika Srbina, Savu Šašića, na temelju osude u odsutnosti u suđenju protiv još 29 osoba iz 1993. godine. Tijekom ponovnog suđenja u lipnju, tužitelj je optužbu za ratne zločine preinačio u optužbu za oružanu pobunu, a za to se može dobiti pomilovanje. Sud je Šašića osudio i pomilovao, i on je nakon tri mjeseca pritvora pušten.

Premda se atmosfera oko suđenja za ratne zločine u zemlji općenito popravila, neodgovarajuća izobrazba, manjkavost zakona, neodgovarajuća zaštita svjedoka i često neprijateljski nastrojena lokalna javnost ometali su proces rješavanja ratnih zločina. Zakon o zaštiti svjedoka stupio je na snagu početkom 2004. godine i prvi je put primijenjen u Osijeku, na jednom slučaju u srpnju. Na sastanku nevladine organizacije u srpnju, promatrači suđenja izvjestili su da svjedoci nemaju povjerenja u sudstvo ni u pravosuđe.

U suradnji s vlastima međunarodna je zajednica organizirala četiri radionice o zaštiti svjedoka, a na njima je sudjelovalo 98 sudaca, državnih odvjetnika i policijskih dužnosnika. Nakon radionice, Odjel za zaštitu svjedoka promijenio je svoju politiku, s ciljem otklanjanja zabrinutosti međunarodnih stručnjaka i jačanja regionalne suradnje.

Mnogi su promatrači dovodili u pitanje objektivnost suđenja u jurisdikciji gdje su se dogodili ratni zločini, budući da ondje suci, tužitelji i svjedoci mogu biti izloženiji vanjskim utjecajima. Sudovi koji provode suđenja za ratne zločine u zemlji i dalje su pokazivali pristranost prema optuženicima na temelju etničkog podrijetla, premda je OEES primijetio da optuženici srpske nacionalnosti imaju više izgleda za pošteno suđenje nego prije. Najuočljiviji problem bila je razlika u optužbama protiv Srba i Hrvata, s tim da su Srbi optuženi za čitav niz djela, dok su Hrvati gotovo isključivo optuženi za ubojstva. U najmanje tri slučaja sudovi su nastavili suditi Srbima za genocid na temelju djela koja nisu imala težinu koja se obično povezuje s presudama međunarodnih sudova, pripisujući im namjeru provođenja genocida i genocidno ponašanje. Većina osoba kojima se sudilo za ratne zločine bili su Srbi, i za gotovo tri četvrtine njih suđenje se provodilo u odsutnosti u grupnim suđenjima u Vukovarskoj županiji, gdje su neki optuženici bili nazočni. Sudovi su također nerado provodili suđenja za neke zločine u kojima su Srbi bili žrtve.

OEES je izvjestio da su sudovi ukupno presudili u 21 slučaju ratnog zločina, osudivši 13 osoba (12 Srbina i 1 Hrvata). Sudovi su oslobođili 5 osoba (4 Hrvata i 1 Srbina) i odbacili optužbe protiv 4 Srbina (od kojih su neke osudili za lakše optužbe, a zatim ih pomilovali). U odsutnosti se sudilo otprilike 60 posto optuženika od kojih je bilo 75 posto Srba.

Kao i 2004. godine, Vrhovni je sud otezao s donošenjem odluke vezano uz slučajeve ratnih zločina. Bar u jednom takvom slučaju optužena je osoba ostala u pritvoru a da u zakonskom roku od tri mjeseca nije donesena sudska odluka.

U ožujku je Županijski sud u Karlovcu na neodređeno vrijeme odbacio drugo ponovljeno suđenje Mihajlu Hrastovu, Hrvatu, bivšem pripadniku specijalnih snaga karlovačke policije, nakon što je njegov odvjetnik izjavio da on nije sposoban za suđenje i da je primljen u psihijatrijsku bolnicu. Vrhovni je sud poništio dvije prethodne oslobađajuće presude Hrastovu za ubojstvo 13 nenaoružanih zatvorenika Jugoslavenske narodne armije u blizini Karlovca 1991. godine. Premda su promatrači OEŠ-a izvjestili da su Hrastovičevi pristaše u sudnici nastavili zastrašivati svjedoke optužbe i članove suda, Vrhovni je sud odbio tužiteljev zahtjev da se ponovno suđenje provede negdje drugdje, nego je odredio da se provede pred novim sucima.

U lipnju je predsjednik Vrhovnog suda, na zahtjev glavnog državnog odvjetnika, preselio suđenje Slobodanu Davidoviću, osumnjičenom za ratne zločine počinjene u Bosni i Hercegovini, iz Županijskog suda u Vukovaru u Županijski sud u Zagrebu, kako bi pokušao osigurati pošteno suđenje. U prosincu je sud osudio Davidovića na 15 godina zatvora. Promatrači suđenja iz OEŠ-a izrazili su zabrinutost da je Davidovićeva obrana, koju mu je dodijeli sud, bila neodgovarajuća.

U lipnju je Županijski sud u Gospiću oslobođio optužbi Nikolu Cvjetičanina u ponovljenom suđenju za ratne zločine protiv civila. 2003. godine Vrhovni je sud odbacio Cvjetičaninovu osudu za te optužbe iz 2002. godine, a u listopadu 2004. Županijski sud u Gospiću oslobođio ga je nakon 33 mjeseca pritvora.

U rujnu je u Splitu počelo ponovljeno suđenje osmorici hrvatskih vojnika optuženih za mučenje i ubojstvo srpskih zatvorenika u zatvoru Lora 1992. godine pred novim sucima. Ponovno je suđenje uslijedilo nakon odluke Vrhovnog suda iz kolovoza 2004. da se oslobađajuća presuda Županijskog suda u Splitu odbacuje na temelju toga što niži sud nije u potpunosti utvrdio činjenice i isključio je ključne dokaze. Četvorica optuženika, koji su bili u pritvoru od rujna 2004., bila su nazočna ponovnom suđenju, dok se ostaloj četvorici sudilo u odsutnosti.

U rujnu je Županijski sud u Zagrebu osudio petoricu Hrvata, bivših pripadnika rezervnih policijskih snaga, poznatih pod nazivom Skupina iz Pakračke Poljane, u ponovnom suđenju za ubojstvo jednog pripadnika njihove skupine i za zlostavljanje nekoliko pripadnika srpske nacionalnosti 1991. godine. Sud je petoricu optuženika osudio na kazne zatvora od 3 do 10 godina. Dvojica optuženika ostala su na slobodi i sud je za njima izdao međunarodnu tjeralicu. Vrhovni je sud naložio ponovno suđenje u rujnu 2004. godine, nakon što je troje optuženih oslobođeno optužbe, a ostala su dvojica dobila od 1 do 2 godine zatvora.

Žalba zbog oslobađajuće presude za četvoricu hrvatskih vojnika optuženih za ubojstvo dvoje starijih srpskih civila u blizini Šibenika 1995. godine do kraja godine još nije bila riješena na Vrhovnom sudu.

Suđenje osamnaestorici pripadnika bivše srpske paravojne postrojbe, na Županijskom sudu u Vukovaru, koji su optuženi za genocid i razne zločine u mjestu Lovas u istočnoj Slavoniji, nastavljena je krajem godine. To je suđenje bilo primjer optužaba za genocid za djela koja nemaju težinu kakva se povezuje s međunarodnim presudama za genocid, kao što su primijetili promatrači OEŠ-a na sudu. Samo je jedan optuženik bio nazočan na suđenju.

U travnju je na Županijskom sudu u Vukovaru započelo suđenje dvadeset sedmorici zatvorenika - 15 pripadnika srpske nacionalnosti, 11 Rusina i 1 Roma, optuženih za ratne zločine protiv civilnog stanovništva iz Mikloševaca, sela s većinskim rusinskim stanovništvom. Osamnaestorica optuženika bila su u bijegu i suđeno im je u odsutnosti, dok su ostali bili na privremenoj slobodi. Bili su optuženi za genocid, ubojstvo i zastrašivanje nesrpskog stanovništva 1991. i 1992. godine.

Politički zatvorenici

Nije bilo dojava o političkim zatvorenicima.

Povrat imovine

Tijekom godine vlada je i dalje olakšavala povrat protuzakonito zaposjednutih kuća. Međutim, Zakon o vlasništvu implicitno ide u prilog Hrvatima na štetu Srba. Zakon daje prednost prava privremenim stanašima, a to su uglavnom Hrvati, nad prvočitnim vlasnicima, uglavnom Srbima. Vlasnici općenito nisu mogli stupiti u posjed svoje imovine ukoliko nije osiguran smještaj za privremene stanare. U prosincu je vlada procijenila da je i dalje zaposjednuto 55 privatnih kuća koje pripadaju Srbima, a početkom godine bilo ih je 1.197. Prema jednom izvještaju OEES-a iz studenog, zaposjednuto je bilo još 135 neprijavljenih nekretnina, a 107 spornih nekretnina obrađivao je ured državnog odvjetnika. Sporovi oko vlasništva sporo su se rješavali i zbog zagušenosti sudstva neriješenim predmetima.

Tijekom godine vlada je ostvarila značajan napredak u pružanju pomoći u obnovi. U rujnu je Veliko vijeće Europskog suda za ljudska prava počelo razmatrati odluku tog suda iz 2004. godine da se ukinjanjem stanaškog prava ne krši pravo na dom ili na mirno uživanje posjeda. U tom je slučaju stanar napustio stan na početku rata i nije se vratio u roku od šest mjeseci, a to je zakonski rok za zadržavanje stanaških prava. Odluka Europskog suda za ljudska prava učinkovito je potvrdila tvrdnju vlade da se stanaško pravo ne može smatrati oblikom vlasništva i postavila presedan za mnoge potencijalne podnositelje zahtjeva, uglavnom srpske nacionalnosti, koji su izgubili stanaška prava pod sličnim razlozima.

f. Proizvoljno upletanje u privatnost, obiteljski život, dom ili prepisku

Zakonom su takva djela zabranjena, a vlada je općenito u praksi poštovala tu zabranu.

15. ožujka saborski je odbor koji istražuje optužbe da je Protuobavještajna agencija uhodila petero novinara 2003. i 2004. godine zaključio da postoje razlozi za sumnju da je ta agencija povrijedila ljudska prava i temeljne slobode novinara bez razloga (vidi Poglavlje 2.a).

Poglavlje 2 Poštovanje građanskih sloboda, među kojima su i:

a. Sloboda govora i tiska

Zakonom je propisana sloboda govora i tiska. Međutim, vladini su dužnosnici od vremena do vremena pokušali utjecati na medije i nacionalnu televiziju.

Čitav niz privatnih novina i časopisa izdan je bez upletanja vlade. Tisak, koji je u privatnom vlasništvu, distribuirao je otprilike 75 posto tiskanih medija. Političke stranke, privatne kompanije (neke u stranom vlasništvu) i vlada bili su vlasnici raznih poduzeća za izdavanje novina i časopisa ili su imali utjecaj u njima. Tiskani mediji bili su sve podložniji propagiranju političkih i poslovnih interesa svojih vlasnika. Strane novine i časopisi bili su dostupni u gradskim područjima u cijeloj zemlji. Međutim, i dalje su mnogima bili uglavnom nedostupni zbog visoke cijene. Unatoč dvije godine starom Zakonu o medijima, vlasništvo nad medijima još nije bilo potpuno transparentno, što je omogućilo da se sakrije utjecaj političkih ili ostalih interesa na medijske kuće.

Vlada je bila vlasnik nacionalne televizije i radija (HRT) kojima je i upravljala. U zemlji su bile aktivne i neovisne televizijske i radio postaje, a dvije od tri nacionalne televizijske postaje bile su privatne.

Lokalni televizijski i radijski mediji bili su izloženi političkom pritisku, budući da je većina postaja bar djelomično u vlasništvu lokalne vlade. Otprilike 70 posto medija bilo je u djelomičnom ili stopostotnom vlasništvu lokalne vlade i otprilike 46 posto lokalnih radio postaja ovisilo je o finansijskoj potpori lokalnih vlasti. U svibnju je Hrvatsko novinarsko društvo Sisačko-moslavačke županije objavilo izjavu u kojoj kritizira neke političke stranke zbog pritisaka na medije i novinare u toj županiji. U izjavi nisu imenovane stranke niti su navedeni detalji.

U studenom je uprava HTV-a smijenila Tihomira Ladišića, jednog od dvojice voditelja popularnog političkog talk-showa "Otvoreno". Mediji su izvjestili da je razlog Ladišićeve smjene bila emisija kojoj je on bio urednik i voditelj, u kojoj se otvoreno govorilo o ulozi hrvatske vojske u Bosni i Hercegovini.

U prosincu je Feral Tribune izvjestio da su njegovu uredniku Dragi Hedlu prijetili smrću zbog njegova izvještavanja o slučajevima ratnih zločina u Osijeku 1991. Policija je provela istragu ali nije pronašla počinitelje.

U prosincu su zastupnici u saboru raspravljali o televizijskom talk showu emitiranom 12. prosinca o ostavštini bivšeg predsjednika Tuđmana. Članovi vladajuće stranke napali su tu emisiju kao protu-hrvatsku, a sabor je izrazio nezadovoljstvo odbivši usvojiti godišnje izvješće HRT-a. Programska je vijeće naknadno suspendiralo urednika i domaćina emisije Denisa Latina. Ta je rasprava potaknula Hrvatski helsinski odbor za ljudska prava (HHO) i Hrvatsko novinarsko društvo da izraze zabrinutost da vladajuća koalicija namjerava uspostaviti programski nadzor nad HRT-om uporabom političkog pritiska. I Latinu i jednoj gošći emisije od 12. prosinca, urednici na Radiju 101 Zrinki Vrabec Mojzeš, prijetili su smrću

Kleveta je kazneno djelo. Posljednjih godina nije bilo izvještaja o politički motiviranim slučajevima klevete. Velik broj slučajeva klevete iz prethodnih godina ostao je neriješen zbog neučinkovitog pravosudnog sustava. Hrvatsko novinarsko društvo i dalje je insistiralo na tome da blaćenje i kleveta ne budu kaznena djela, ali vlada prošle godine nije poduzela ništa po tom pitanju.

U veljači je Županijski sud u Splitu potvrdio osudu u slučaju klevete protiv Ljubice Letinić, novinarke HRT-a. U srpnju 2004. Općinski sud u Splitu osudio je Lj. Letinić na uvjetnu

zatvorsku kaznu u trajanju od dva mjeseca jer je 2002. godine ocrnila lokalnog poslovnog čovjeka na televiziji. OEŠS je izrazio zabrinutost zbog potvrđivanja te osude od strane suda.

U listopadu je Općinski sud u Zadru proglašilo šefa ogranka vladajuće političke stranke HDZ-a u Lovincu krivim za prijetnje smrću novinaru Slobodne Dalmacije iz kolovoza 2004. godine. Taj je dužnosnik osuđen na uvjetnu kaznu zatvora u trajanju od sedam mjeseci. Dužnosnik je navodno prijetio jer nije bio zadovoljan člankom u kojem je pisalo da je on član odbora koji je odlučio podići spomenik u obližnjem gradu ustaškom dužnosniku iz 2. svjetskog rata Mili Budaku.

U studenom je Općinski sud u Zagrebu osudio novinara i pisca Predraga Matvejevića na uvjetnu zatvorsku kaznu od pet mjeseci zbog klevete. U jednom članku iz 2001. Matvejević je kritizirao neke hrvatske pisce zbog poticanja etničke mržnje za vrijeme pokojnog predsjednika Franje Tuđmana. Sudska je odluka bila temeljena na tužbi pisca Mileta Pešorde. Dvije nevladine organizacije, Medijska organizacija jugoistočne Europe sa sjedištem u Beču i Novinari bez granica, javno su kritizirali tu sudsку odluku.

U studenom je Županijski sud u Rijeci odredio uvjetnu zatvorsku kaznu od dva mjeseca novinarki Novog lista Slavici Mrkić Modrić koju je predstojnik ureda riječkog gradonačelnika tužio za klevetu.

U studenom je Županijski sud u Rijeci također odbacio kao neosnovanu žalbu novinara Novog lista Roberta Franka na tromjesečnu kaznu zatvora uvjetno iz travnja 2004. koju je taj sud odredio Franku zbog klevete za koju ga je tužio predstojnik ureda riječkog gradonačelnika.

U studenom je Općinski sud u Splitu izrekao umirovljenom novinaru Slobodne Dalmacije Iliji Maršiću novčanu kaznu u iznosu od 6.600 kuna jer je splitskog tužitelja optužio za namjerno zataškavanje navodnih nepravilnosti u privatizaciji Slobodne Dalmacije.

U veljači je pетero neovisnih novinara uložilo zahtjev da vlasti istraže optužbe da ih je Protuobavještajna agencija dala pratiti 2003. i 2004. godine i pokušala ih diskreditirati nakon što su izvještavali o osjetljivim slučajevima ratnih zločina. 15. ožujka saborski Odbor za unutarnja pitanja i nacionalnu sigurnost zaključio je da postoje temelji za sumnju da je ta agencija povrijedila ljudska prava i temeljne slobode novinara bez razloga. Nije bilo nastavka tog slučaja, premda su predsjednik Hrvatskog novinarskog društva i pетero novinara izrazili relativno zadovoljstvo istragom i zaključcima odbora. Bivši šef POA-e Franjo Turek optužio je novinare da su uključeni u radnje koje ugrožavaju nacionalnu sigurnost. Tijekom godine nije bilo izvještaja o nadzoru novinara od strane sigurnosnih službi.

Nije bilo vladinih ograničenja vezanih uz Internet ili akademske slobode

b. Sloboda mirnog okupljanja i udruživanja

Sloboda okupljanja

Sloboda okupljanja zajamčena je zakonom i vlada je u praksi općenito poštivala to pravo.

Sloboda udruživanja

Sloboda udruživanja zajamčena je zakonom i vlada je u praksi općenito poštivala to pravo. Međutim, u skladu sa zakonom Ministarstvo pravosuđa ima diskrečijsko pravo nadzora nad osnivanjem i unutarnjim upravljanjem udruga. Premda se jednako primjenjivao za sve organizacije, sam zakon je restriktivan i pun nadzornih mjera. Na primjer, u zakonu stoji da se organizacije čiji se ciljevi navedeni u statutu smatraju beznačajnima ili ukoliko se njihova imovina ne smatra dovoljnom za obavljanje njihovih aktivnosti navedenih u statutu, neće moći registrirati. Zakon također dopušta vlasti da utječe na imenovanje upravljačkog tijela neke organizacije.

c. Sloboda vjeroispovijesti

Sloboda vjeroispovijesti zajamčena je zakonom i vlada je u praksi općenito poštivala to pravo. Ne postoji službena vjeroispovijest u državi. Međutim Rimokatolička crkva ima povijesne veze s državom kakve nemaju druge vjerske zajednice. Katolička je crkva s državom potpisala konkordate kojim su joj dodijeljene brojne povlastice. Slični su sporazumi naknadno potpisani i s drugim vjerskim skupinama, ali Židovska ga zajednica nije potpisala jer čeka povrat nacionalizirane imovine.

Da bi se neka skupina registrirala kao vjerska zajednica, u skladu sa zakonom mora imati najmanje 500 pripadnika i mora biti registrirana kao udruga najmanje pet godina. Međutim, sve vjerske skupine koje su djelovale u zemlji prije donošenja ovog zakona 2003. godine, bile su u postupku bezuvjetne registracije kao vjerske zajednice. Tijekom godine registrirane su tri vjerske zajednice, čime ih je ukupno 4.000, a još 17 zajednica čeka registraciju.

U prosincu su tri crkve - Crkva cjelovitog evanđelja, Savez crkava "Riječ života" i Protestantska reformirana kršćanska crkva -Ustavnom sudu prijavile vladino odbijanje da sklopi sporazume kojima im se osiguravaju povlastice slične onima koje su sporazumima osigurane Katoličkoj, Pravoslavnoj, Islamskoj i ostalim zajednicama. Vlada je imala stav da te crkve nisu zadovoljile zahtjeve za minimalnim brojem od šest tisuća pripadnika i za tim da u zemlji neprekidno djeluju od 1941. Do kraja godine žalba na Ustavnom sudu još nije bila riješena. Registrirane zajednice imaju status pravne osobe i uživaju porezne i ostale povlastice. Neke međunarodne skupine kritizirale su tako restriktivne uvjete za registraciju novih vjerskih zajednica.

Zakonom nisu eksplisitno zabranjene fotografije s feredžama na identifikacijskim dokumentima. Međutim na Ustavnom se sudu provodi revizija slučaja u kojemu je policija u Crikvenici 2004. godine odbila izdati osobne dokumente muslimanki jer je na fotografiji imala feredžu. Policijski standardi nisu bili dosljedni i policija je navodno prihvaćala takve fotografije u ostalim mjestima u zemlji. Krajem godine ovaj je slučaj još bio na Ustavnom sudu.

Vlada je zahtjevala da se u škole uvede vjerska izobrazba, premda njezino pohađanje nije obvezno.

Nacionalna televizija, HRT, u srpnju je potpisala sporazum s osam manjinskih vjerskih zajednica kojima im jamči jednaku zastupljenost u svom programu. HRT je pristao uživo

emitirati važne godišnje proslave, te minimalno tjedno i mjesечно praćenje. U sklopu sporazuma s Rimokatoličkom crkvom, HRT je osigurao do 10 sati redovitog praćenja događaja Rimokatoličke crkve mjesечно.

Nije ostvaren veći napredak u povratu imovine nacionalizirane tijekom 2. svjetskog rata većini glavnih vjerskih zajednica. U svibnju je katolička Biskupska konferencija izvjestila da je tijekom godine vraćeno samo nekoliko nekretnina. Srpska pravoslavna crkva, koja nakon Katoličke crkve traži najviše nekretnina, izvjestila je da se tijekom godine njezin zajednički pododbor za povrat imovine nije sastao s vladom, te da je zaustavljen rješavanje većine njezinih neriješenih pitanja, uključujući povrat imovine. Nije bilo napretka u povratu nacionalizirane imovine Židovske zajednice. Muslimanska zajednica nije imala zahtjeva za povratom imovine. Lokalne vlasti u Rijeci nastavile su odgovlačiti s dugo očekivanom izgradnjom džamije.

Maltretiranje i diskriminacija

Bilo je problema s nasiljem i fizičkim zlostavljanjem vjerskih manjina.

Na primjer, u svibnju je nakon lokalnih izbora, skupina pristaša HDZ-a u Vojniću izvikivala pogrdne riječi i kamenjem gađala automobil imama, pristaše suparničke Socijaldemokratske partije (SDP) iz obližnjeg sela Maljevca,. Kasnije mu se vodstvo lokalnog HDZ-a ispričalo. Imam nije pretrpio ozljede i nije mogao prepoznati osobe koje su ga napale.

U studenom je u požaru oštećena ploča na zgradi islamske zajednice u Dubrovniku. Policija je istraživala ovaj incident, ali nije nikoga osumnjičila.

Krajem kolovoza, na pravoslavni vjerski blagdan, eksplodirala je bomba ispred srpske kuće u selu Glavinja Donja blizu Imotskog. U kući je u trenutku eksplozije bilo dvanaest osoba, ali nije bilo ozlijedenih. Policija je provela istragu, ali do kraja godine nije nikoga uhitila. U izvještaju iz prosinca o stanju istraga za nasilje protiv Srba na nacionalnoj osnovi, policija je taj događaj pripisala sukobu između narko-mafija. Protusrpski pogrdni grafiti ranije su napisani na zidu groblja u istome selu.

Bilo je problema i s maltretiranjem svećenika, te vandalizmom i uništavanjem vjerske imovine.

Incidenti među kojima je bilo i maltretiranje svećenika i oskrvruće i vandalizam imovine srpske pravoslavne crkve povremeno je nastavljeno. U Dalmaciji su dužnosnici pravoslavne crkve dojavili o brojnim incidentima koji su uključivali verbalne prijetnje i pokoji fizički napad na svećenike i imovinu. Dužnosnici srpske pravoslavne crkve požalili su se da lokalna policija rijetko nešto poduzima protiv navodnih napadača. Na primjer, u travnju su nepoznate osobe više puta provalile u pravoslavnu crkvu Svetog Pokrova u Kninu i nacrtale fašističke simbole. Policija je istraživala te incidente, ali do kraja godine nije nikoga osumnjičila.

U travnju je zapaljena pravoslavna kapelica na osječkom groblju. Policija je istraživala slučaj, ali do kraja godine nije objavila rezultate istrage.

Krajem rujna iz pravoslavne crkve u Šibeniku javili su da je skupina mladića provalila u dvorište pravoslavne eparhije uzvikujući nacionalističke uvrede i prijetnje, oštetila namještaj i razbila prozore. Policija je uhitila tri starija maloljetnika koji su sudjelovali u incidentu, ali je izjavila da taj događaj nije imao političku pozadinu nego ga je opisala kao nasilje uzrokovano alkoholom. Tijekom posjeta srpskog veleposlanika, gradonačelnik Šibenika izrazio je žaljenje zbog tog incidenta.

U prosincu su nepoznate osobe kamenovale pravoslavne crkve u Drnišu i Zadru, gdje je crkva Svetog Ilije pretrpjela manju štetu. U incidentu u Drnišu skupina muškaraca navodno je razbila prozore crkve i verbalno zlostavljala lokalnog svećenika, govoreći mu da ne zvoni u crkvena zvona, "jer ovo nije Srbija". U studenom su nepoznate osobe provalile u crkvu Svetog Petka u Vukovaru. Budući da ništa nije ukradeno, promatrači su zaključili da je provala, slična ostalim incidentima u Dalmaciji do kojih je došlo ranije te godine, motivirana vjerskom netrpeljivošću. Hrvatski helsinški odbor u svom je godišnjem izvješću napomenuo da je policija nevoljko razmatrala ove incidente kao etnički ili vjerski motivirane zločine i umjesto toga se prema njima odnosila kao prema običnim zločinima.

Pravoslavno svećenstvo u Dalmaciji zamijetilo je da su pozitivni potezi središnje vlasti u oštem kontrastu s onima lokalnih vlasti, zakonodavstva i pravosuđa, koji su uporno vršili diskriminaciju Srba. Na primjer, slučajevi dva stana u vlasništvu crkve koji su nezakonito zaposjednuti i dalje su čekali rješavanje na županijskim sudovima u Zadru i Splitu, nakon više od deset godina. Također, pravoslavni svećenici koji su došli iz Srbije i Crne Gore, te iz Bosne i Hercegovine, bili su suočeni s birokratskim preprekama u dobivanju dozvola za dužim boravkom na osnovu kojih se ostvaruju povlastice kao što su zdravstveno i mirovinsko osiguranje. Od svećenika se tražilo da obnove svoj status u relativno kratkim vremenskim razdobljima čime su prekidali svoj boravak, što ih je sprječilo da steknu dovoljan broj godina boravka koje su im bile potrebne za trajniji status.

Židovska zajednica broji otprilike 2.500 članova.

U travnju su Židovska zajednica i neke međunarodne organizacije primile prijeteće antisemitsko pismo. Policija je istraživala slučaj, ali do kraja godine nije nikoga osumnjičila.

Više detalja potražite u Međunarodnom izvješću o vjerskim slobodama za 2005.

d. Sloboda kretanja unutar zemlje, putovanje u inozemstvo, iseljenje i povratak u domovinu

Ta su prava zakonom zajamčena i vlada je uglavnom poštivala ta prava u praksi.

Zakonom je zabranjen prisilni izgon i vlada mu nije pribjegavala.

Izbjeglice koje su se vraćale u zemlju naišle su na prepreke u ostvarenju trajnog boravišta pod povoljnim uvjetima. U zakonu piše da osobe koje su prije imale prebivalište u zemlji, a koje su se vratile do siječnja, mogu dobiti natrag svoje predratno prebivalište bez dodatnih zahtjeva, kao što je zadovoljavanje kriterija smještaja i finansijskih kriterija, te da naknadno mogu

zatražiti državljanstvo. Vlada je taj rok produljila do lipnja. Ministarstvo unutarnjih poslova učinilo je proces podnošenja zahtjeva učinkovitijim, nakon što su se međunarodni promatrači žalili da se procedure i kriteriji dodjele trajnog boravišta razlikuju od slučaja do slučaja. Također, zbog slabe komunikacije, mnogi potencijalni kandidati nisu znali da mogu riješiti svoj status pa su međunarodni promatrači predložili dodatno produljenje roka. OEES je procijenio da u Bosni i Hercegovini i Srbiji i Crnoj Gori ima otprilike tri tisuće potencijalnih podnositelja zahtjeva.

Promatrači i dalje primjećuju da strah od uhićenja zbog ratnih zločina među pripadnicima srpske nacionalnosti, često temeljen na slabim dokazima, odvraća neke izbjeglice od povratka. Državni je tužitelj revidirao popis osumnjičenih za ratne zločine kako bi se taj problem riješio.

Vladine procedure za potvrđivanje i dokumentiranje državljanstva ove su godine poboljšane. Na primjer, vlasti više ne odbijaju podnositelje zahtjeva koji kao trajnu adresu navode izbjeglički centar. Međutim, nastavljaju se izvještaji o ometanju od strane nekih lokalnih dužnosnika koji nedosljedno primjenjuju procedure. U svibnju je vlada potpisala sporazum s bošnjačkom zajednicom kojim se daje državljanstvo za otprilike stotinu Bošnjaka iz općina koje graniče s Bosnom i Hercegovinom koji dugo vremena borave u zemlji ali koji nakon neovisnosti nisu dobili državljanstvo.

Vlada nije poduzela ništa kako bi priznala ili uvažila zakonske ili administrativne dokumente koje su izdali subjekti koji za vrijeme sukoba 1991-95 nisu bili pod nadzorom RH. Bez takvog priznanja građani (gotovo isključivo srpske nacionalnosti) nisu mogli riješiti čitav niz stvari, od dobivanja mirovina i invalidnina, utvrđivanja radnog iskustva i iz ostalih područja.

U istraživanju OEES-a provedenom 2004. godine navodi se da je većina izbjeglica srpske nacionalnosti koja se htjela vratiti u svoja predratna prebivališta to i učinila. Do kraja studenog 4.907 osoba iz bivše Jugoslavije vratilo se u zemlju, u usporedbi sa 7.033 povratnika u 2004. godini. Međunarodne organizacije koje prate povratak izbjeglica smatraju da je smanjenje broja povratnika očekivano, budući da su većina preostalih izbjeglica koje se žele vratiti bivši nositelji stanarskog prava koji su čekali da im se osigura smještaj. Prema tvrdnjama Ureda visokog povjerenika UN-a za izbjeglice (UNHCR), krajem studenog u Hrvatsku se vratilo 123 tisuće Srba od njih 280 tisuća koliko ih je napustilo zemlju 1995. godine. U rujnu je OEES procijenio da je od ukupnog broja povratnika više od jedne trećine otišlo nedugo nakon povratka zbog nemogućnosti zapošljavanja ili nedovoljnih sredstava za život.

Nacionalna napetost usmjerenja protiv Srba povratnika nastavljena je manjim intenzitetom u regiji Podunavlja, ali bila je naglašenija u dijelovima Dalmacije i njezinom zaleđu, gdje su incidenti bili češći nego prethodne godine (vidi Poglavlje 5). Ono što je najviše odbijalo izbjeglice da se vrate bilo je loše stanje u regionalnom gospodarstvu, zajedno s povećanjem broja incidenta na nacionalnoj osnovi na područjima povratka, kao i spora provedba programa povratka.

Povratak izbjeglica u zemlju sprečavale su ograničene mogućnosti smještaja, sporo rješavanje nekih birokratskih prepreka i nedostatak mogućnosti za zapošljavanje. Povrat i obnova srpskih kuća bili su u tijeku. Tijekom godine vlada je obradila 9.500 zahtjeva za pomoć u obnovi. Deset tisuća vlasnika kuća kojima je obnova odbijena uložilo je žalbe i te žalbe još nisu

riješene. Vlada je u prosincu procijenila da je 55 privatnih kuća u vlasništvu pripadnika srpske nacionalnosti i dalje zaposjednuto, u odnosu na 1.197 koliko ih je bilo na početku godine.

Dvije trećine preostalih kuća nalazi se u Dalmaciji. Procjenjuje se da je jedna petina kuća koje su vraćene vlasnicima prethodno bila opljačkana. U srpnju je vlada usvojila protokol za opljačkanu imovinu, ali nije definirala upute za njegovu provedbu. Do studenog je vlada obradila 145 od prvih 600 slučajeva koji su uzeti u obzir.

Bilo je slučajeva da osobe putem suda žele vratiti navodna ulaganja koja su imale dok su protuzakonito boravile u nekretnini. U prosincu je zamalo prvi srpski povratnik ostao bez kuće na sudskoj dražbi jer nije mogao bivšem stanaru nadoknaditi 44 tisuće kuna koje je on uložio u kuću. Nakon intervencije međunarodne zajednice, vlada je sprječila prodaju ponudivši nagodbu bivšem stanaru. Vlada je izjavila kako će ponuditi nagodbe u 24 slična slučaja koji čekaju rješavanje na sudu.

Vlada je polako počela rješavati zahtjeve osoba koje su prije rata imale stanarska prava u društvenim stanovima. Bez tih prava podnositelji zahtjeva, uglavnom srpske nacionalnosti, nisu se mogli vratiti u stanove u kojima su živjeli prije rata (vidi poglavlje 1.e). Vlada je do rujna prodljila rok za podnošenje zahtjeva za stanarskim pravom za stanove u gradskim područjima. Otprilike 11.270 osoba na gradskim područjima i izvan njih, podnijelo je zahtjeve (od toga je 4.150 zahtjeva iz gradskih područja). Do kraja godine smještaj je osiguran za 42 humanitarna slučaja koje je takvima okarakterizirala međunarodna zajednica.

Prognanici

Vlasti su zauzele nedosljedan i razjedinjen stav prema prognanicima koji su u manjini, čime se sprečava njihov povratak. Velik broj prognanika ostao je u zemlji, premda nisu svi bili pod izravnom skrbi vlade. Krajem studenog ured UNHCR-a izvjestio je da u zemlji ima 4.847 prognanika. Njih 3.190 uglavnom su bili Hrvati iz Podunavlja, dok ih je 1.657 bilo srpske nacionalnosti u Podunavlju i nisu imali službeni status prognanika.

Vlada je dopustila sloboden pristup svim raseljenim osobama domaćim i međunarodnim humanitarnim organizacijama i dopustila im je da osiguraju pomoć.

Zaštita izbjeglica

Zakonom je općenito zajamčen azil ili status izbjeglice u skladu s UN-ovom konvencijom iz 1951. vezanom uz Status izbjeglica i protokol iz 1967., i vlada je uspostavila sustav osiguranja zaštite izbjeglicama. U praksi je vlada osigurala zaštitu od povrata osoba u zemlju u kojoj su se bojali progona. Tijekom godine vlada nije dodijelila azil nijednom tražitelju azila od njih 184.

Vlada je surađivala s UNHCR-om i ostalim humanitarnim i međunarodnim organizacijama u pružanju pomoći izbjeglicama i povratnicima.

Vladina komisija za žalbe provela je opsežna razmatranja slučajeva podnošenja zahtjeva za azilom koji su prvobitno odbijeni, premda je UNHCR izrazio zabrinutost da su imenovanja

članova komisije ostala pod utjecajem vlade. UNHCR je pomno istražio slučajeve pojedinaca koji su deportirani ili vraćeni od strane vladinih tijela u Bosnu i Hercegovinu ili Srbiju i Crnu Goru.

Nije bilo dojava o tome da je itko tražio privremenu zaštitu tijekom godine.

Odjeljak 3 Poštovanje političkih prava: Pravo građana na promjenu vlasti

Zakon građanima osigurava pravo na miroljubivu promjenu vlasti, a građani to pravo ostvaruju u praksi putem periodičkih, slobodnih i poštenih izbora na temelju univerzalnog prava glasa.

Izbori i političko opredjeljenje

Stjepan Mesić izabran je za predsjednika u siječnju. GONG, vodeća lokalna nevladina organizacija koja nadzire izbore, izvijestila je da su siječanski predsjednički izbori provedeni u skladu s izbornim zakonodavstvom, uz neke nepravilnosti, uključujući povredu procedure pojedinih izbornih odbora i netočne popise birača. Značajnijih problema u prvom krugu predsjedničkih izbora bilo je na glasačkim mjestima otvorenim za građane koji žive u Bosni i Hercegovini, uključujući slučajeve stranačkih glasovanja od strane dužnosnika koji su glasovali pod imenima preminulih osoba, te netočnih popisa glasača.

GONG je slično izvješće objavio i za lokalne izbore održane u svibnju, premda je dao primjedbu za nedovoljnu transparentnost u financiranju kampanja. GONG je profesionalizam tijela koja su provela izbore nazvao "zadovoljavajućim do vrlo dobrim", uz pokoju iznimku.

Po zakonu nacionalne manjine moraju biti zastupljene u tijelima lokalne vlasti ukoliko popis stanovnika pokazuje da manjinska skupina ima određeni postotak lokalnog stanovništva. Prema su vlasti općenito provodile ovu odredbu, vlada nije uzela u obzir ažurirane popise glasača pri izračunavanju broja izabranih predstavnika manjina, što je također propisano zakonom. Da su uzeti u obzir popisi birača, bilo bi veće zastupljenosti manjina, s obzirom na povratak izbjeglica nakon popisa stanovnika iz 2001. godine.

U srpnju je vlada uputila lokalne vlasti da isključe popise birača pri utvrđivanju postotka manjinskog stanovništva u lokalnim zajednicama. U listopadu je Nacionalno vijeće manjina tražilo da vlada povuče te upute, zbog toga što je to u sukobu sa zakonom. Srpska zajednica i nevladine organizacije izrazile su slične kritike. Promatrači su procijenili da bi dodatni manjinski vijećnici sjedili u više od 12 gradova da su u obzir uzeti popisi birača. U listopadu je GONG prijavio vladine upute Ustavnom sudu. U prosincu se oporbena stranka SDP žalila iz istih razloga. Do kraja godine sud nije donio odluku. Međutim, u listopadu su održani manjinski izbori u tri općine, i ondje su izabrani dodatni vijećnici, premda je odaziv birača bio veoma malen.

Nakon predsjedničkih izbora premijer Sanader je najavio da će sporazum o dvojnom državljanstvu s Bosnom i Hercegovinom riješiti probleme vezane uz pravo stanovnika koji

ondje žive da glasuju. Međutim, prvobitni izvještaji o tom sporazumu, kojega je ministar unutarnjih poslova parafirao u kolovozu, dali su naslutiti da će se postojeća situacija nastaviti.

Od 152 zastupnička mjesta u saboru, 33 pripadaju ženama, uključujući dvije žene zamjenice predsjednika sabora. U kabinetu koji ima petnaest članova, bile su četiri žene, uključujući zamjenicu premijera, ministricu pravosuđa i ministricu vanjskih poslova. Od trinaest sudaca Ustavnog suda četiri su bile žene, a od 40 sudaca Vrhovnog suda, 20 su bile žene.

Izbornim zakonom rezervirano je najviše 8 zastupničkih mjesta u saboru za pripadnike nacionalnih manjina. Od 152 zastupnika u saboru bilo je 11 pripadnika manjina, od kojih je osmero izabrano kao predstavnici manjina.

Korumpiranost vlade i transparentnost

Doima se da je korupcija veoma raširena, osobito u zdravstvenim službama i katastru. U izvještaju o napretku u zemlji od 9. studenog, Europska komisija je napomenula da je u anketama naglašen stav javnosti da se korupcija pogoršala u odnosu na prethodnu godinu. Ministarstvo pravosuđa, uz pomoć međunarodne zajednice, postiglo je napredak na potonjem, digitalizacijom kataстра u svibnju, čime se povećao pristup javnosti spisima i time je uklonjen potencijalni izvor korupcije.

Pravosuđe je istražilo brojne optužbe za korupciju od strane viših vladinih dužnosnika ili bivših vladinih dužnosnika, uključujući bivšeg ministra vanjskih poslova Matu Granića i Nevenku Tuđman, kćer pokojnog predsjednika Franje Tuđmana. Premda je N. Tuđman oslobođena optužbi, u srpnju je Vrhovni sud poništio odluku nižeg suda da jedna od prethodne četiri optužbe za neovlašteno konzultiranje, za što je Tuđmanova optužena, ne predstavlja kaznenu zlorabu službene dužnosti i naložilo je obnovu postupka. Obnova postupka bila je zakazana za kraj listopada, ali je odgođena zbog teške bolesti i kemoterapijskog liječenja N. Tuđman. Vrhovni je sud odbacio predloženu optužnicu protiv Mate Granića zbog nedostatka dokaza.

Premda je vladin Ured za sprečavanje korupcije i organiziranog kriminala (USKOK) nastavio povećavati kapacitete i ovlasti za vođenje kaznenih istraga, institucionalna sposobnost zemlje u borbi protiv korupcije ostala je nepromijenjena. Nemogućnost USKOK-a da osigura više od nekoliko optužnica pokazala je nezrelost sudbenog sustava da provodi istrage za korupciju, što je djelomično uzrokovano nedostatkom zajedničke definicije korupcije.

U veljači je USKOK počeo istraživati moguću nezakonitu prodaju kuća izbjeglih Srba velikih razmjera vladinoj Agenciji za promet nekretnina (APN). Krajem godine USKOK je još istraživao taj slučaj. Dvadesetak tužitelja podnijelo je kaznene tužbe za prijevaru, a još ih je 30 potražilo nagodbe izvan suda sa državnim odvjetništvom, što je obvezan korak prije podnošenja kaznenih optužbi. U jednom je slučaju sud poništio krivotvoreni ugovor i donio odluku o vraćanju vlasništva. Agencija je proceduru odobrenja ugovora postrožila i zabranila nekim zaposlenicima nad kojima se provodila istraga da potpisuju ugovore o kupnji. Jedna lokalna nevladina organizacija koja zastupa izbjeglice srpske nacionalnosti i pomaže im u podnošenju tužbi, požalila se da je agencija prekršila zakon time što je oštećenim stranama odbila uvid u spise, uključujući i ugovore koji bi mogli otkriti prijevaru. Ta je nevladina organizacija također

tvrđila da je državno odvjetništvo sporo odgovorilo na povezane tužbe koje je ona podnijela u siječnju protiv čelnika APN-a.

Učinkovitost saborske komisije za sprečavanje sukoba interesa, koja u sklopu svojih dužnosti zahtijeva da dužnosnici javno objave svoje imovinske kartice, bila je ograničena zbog unutarnjih sukoba i preširokog mandata.

Zakonom je osigurano pravo pristupa vladinim informacijama, ali ono se u praksi nije ravnopravno primjenjivalo.

U kolovozu je radijska novinarka Jelena Berković dobila sudski slučaj protiv vlade zbog neizdavanja zatraženih dokumenata u zakonskom roku. U rujnu je vlada uklonila HRT s popisa javnih ustanova koje moraju udovoljavati zakonu o pristupu informacijama. Nevladine su organizacije upozorile da će to izuzeće negativno utjecati na transparentnost izbornog procesa.

Poglavlje 4 Stav vlade prema međunarodnoj i nevladinoj istrazi navodnih kršenja ljudskih prava

Niz domaćih i međunarodnih skupina za ludska prava uglavnom je djelovalo bez vladinih ograničenja, istražujući i objavljajući svoja otkrića o ljudskim pravima. Vladini dužnosnici često su surađivali i odgovarali na njihove stavove.

Ured za suradnju s nevladnim organizacijama i ostala vladina ministarstva i uredi bili su aktivni u suradnji i promicanju nevladinih i vladinih nastojanja vezanih uz ludska prava i civilno društvo. U svibnju je vlada odobrila pripojenje Centra za ludska prava, vodeće nevladine organizacije za ludska prava, u javni sektor. UN je nastavio osiguravati novčana sredstva centru, što je vlada kasnije nadopunila. U upravljačkom odboru centra sjede predstavnici iz javnog i privatnog sektora.

U prosincu su dvojica muškaraca iz Vukovara, od kojih je jedan bivši pripadnik policijskih snaga, fizički napala predsjednika istaknute nevladine organizacije za ludska prava Građanski odbor za ludska prava Zorana Pusića i njegovu suprugu ispred njihove kuće u Zagrebu, lakše ozlijedivši Pusića. Napadači, koji su bili pod utjecajem alkohola, također su verbalno napali Pusića. Policia je pokrenula prekršajni postupak protiv jednog od napadača.

Ured za ludska prava bio je glavno vladino tijelo zaduženo za razvoj, koordinaciju i provedbu vladinih politika ljudskih prava. Premda ured nije imao ovlasti za istraživanje navodnih kršenja ljudskih prava, učinkovito je surađivao s nevladnim organizacijama i međunarodnom zajednicom u provedbi kampanja za podizanje svijesti, s ciljem promicanja jednakosti spolova i ženskih prava, poticanja opće tolerancije i sprečavanja trgovine ljudima. Ured je također dodijelio dotacije nevladnim organizacijama za rješavanje raznih problema vezanih uz ludska prava. Financiranje je bilo odgovarajuće, a ured je surađivao s ostalim vladinim tijelima.

U listopadu je glavna tužiteljica Haaškog suda izvjestila da vlada u potpunosti surađuje s Haaškim sudom. Tijekom godine vlada je udovoljila svim zahtjevima Haaškog suda za informacijama i dokazima i započela sveobuhvatni akcijski plan za lociranjem i izručenjem Haagu Ante Gotovine, jednog od najtraženijih haaških optuženika. Pod vodstvom glavnog

državnog odvjetnika, vlasti su pronašle Gotovinu i obavijestile glavnu haašku tužiteljicu, španjolsko tužiteljstvo i španjolsku policiju, što je dovelo do Gotovinina uhićenja na Kanarskim otocima 7. prosinca. U kolovozu je vlada surađivala s grčkim vlastima u uhićenju Hrova Petrača, navodnog vodećeg Gotovinina financijaša.

Tijekom godine poduzeti su daljnji koraci za predaju haaških slučajeva Hrvatskoj u sklopu izlazne strategije haaškog suda. U rujnu je Haaški sud odobrio zahtjev svoje glavne tužiteljice da prebaci optužnice protiv Mirka Norca i Rahima Ademija u Hrvatsku, a izručenje je obavljeno u listopadu. Po zahtjevu glavnog državnog odvjetnika, predsjednik Vrhovnog suda odlučio je da će, zbog njegove složenosti i sigurnosnih problema, Županijski sud u Zagrebu rješavati slučaj. Norac je bio na odsluženju dvanaestogodišnje kazne zbog nepovezane presude za ratni zločin u zemlji. Osim toga, državni je odvjetnik blisko surađivao s haaškom tužiteljicom u pripremi okvira za izručenje istražnog materijala o slučajevima za koje nije podignuta optužnica.

U svibnju je prijedlog tužiteljice haaškog suda da se promijene optužnice protiv Ivana Čermaka i Mladena Markača, tako da uključuju sudjelovanje u zajedničkom kaznenom pothvatu s ciljem protjerivanja pripadnika srpske nacionalnosti iz zemlje, izazvao široke kritike, uključujući i predsjednika i premijera koji je optužio tužiteljicu da pokušava kriminalizirati ratna nastojanja.

Poglavlje 5 Diskriminacija, društvena izolacija i trgovina ljudima

Zakonom je zabranjena diskriminacija temeljena na spolu, dobi, rasi, invalidnosti, jeziku ili društvenom statusu. Međutim, nastavljena je diskriminacija žena, pripadnika srpske nacionalnosti i Roma.

Žene

Nasilje nad ženama, uključujući nasilje od strane bračnog druga, i dalje predstavlja problem. Mediji su izvjestili o tome da je policija registrirala 1.456 slučajeva nasilja u obitelji u prvih 10 mjeseci prošle godine, što je 27 posto više nego 2004. godine. Visoki prekršajni sud objavio je da je pokrenuto 5.169 sudskih postupaka zbog kršenja Zakona o nasilju u obitelji, a u prvih 7 mjeseci riješeno je 3.848 slučajeva. Prema navodima Ministarstva unutarnjih poslova, jedna trećina ubojstava počinjenih u protekle četiri godine rezultat je nasilja u obitelji.

U Zakonu o nasilju u obitelji stoji da slučaj nasilja u obitelji može prijaviti i osoba koja nije žrtva, uključujući policiju. U skladu s tim zakonom, nasilje u obitelji smatra se prekršajem. Kazne se kreću između 1.00 i 10.000 kuna) ili do 60 dana zatvora. U skladu s kaznenim zakonom, počinitelji mogu dobiti do tri godine zatvora za slično djelo. Nevladine organizacije su se žalile da sudovi sporo zakazuju prve rasprave, da su donijeli tek nekoliko osuda i da su dodijelili samo minimalne zatvorske ili novčane kazne. Nevladine organizacije specijalizirane za nasilje u obitelji kritizirale su policijski pravilnik koji policiji daje pravo da procijeni razinu prijetnje u određivanju zabrane prilaska i ostalih mjera. Tijekom godine vlada je počela provoditi procedure u skladu s novom nacionalnom strategijom protiv nasilja u obitelji. U studenom je ministarstvo unutarnjih poslova svim policijskim postajama u zemlji dodijelio

policajce obučene za rješavanje nasilja u obitelji i uvelo danonoćno dežurstvo, kako bi osiguralo brzu intervenciju, sigurnost žrtve i maknulo počinitelje iz obitelji.

Pravobraniteljica za pitanja jednakosti spolova i ženske nevladine organizacije upozorile su da su sudovi neprestano previše popustljivi prema počiniteljima. To je u srpnju potkrijepljeno slučajem koji je izazvao velik publicitet. Radilo se o ženi koja je prijavila supruga za teško zlostavljanje i prijetnje smrću. Sud nije ništa poduzeo protiv supruga, a on je ubio suprugu. Taj je slučaj pokrenuo javnu raspravu o nasilju u obitelji. Pravobraniteljica je također kritizirala Ministarstvo unutarnjih poslova jer joj odbija poslati potpunu dokumentaciju u takvim slučajevima, i time ometa njezin rad.

Vlada je poboljšala suradnju s nevladinim organizacijama, premda nevladine organizacije i dalje smatraju da su novčana sredstva za sprečavanje nasilja u obitelji minimalna i nesigurna. Bilo je deset skloništa za žrtve nasilja u obitelji koje su vodile uglavnom nevladine organizacije, a financirale su se donacijama. Žrtvama nasilja u obitelji također su bili dostupni telefoni za pomoć, savjetovanje i pravna pomoć. U prosincu 2004. vlada je usvojila dvogodišnju strategiju borbe protiv nasilja u obitelji, koja se temeljila na prevenciji, uključujući obuku odgovarajućih tijela i pravosuđa. U sklopu te strategije vlada je u rujnu usvojila protokol koji definira načine ponašanja i suradnje između policije, sudstva, centara za socijalnu skrb i ostalih ustanova u slučajevima obiteljskog nasilja. Vlada je također objavila adresar ustanova koje pružaju pomoć žrtvama. Tijekom godine vlada je utrošila sedam milijuna kuna za aktivnosti uključene u tu strategiju.

Silovanje, uključujući silovanje supružnika, nezakonito je. Međutim, nevladine organizacije izvijestile su da mnoge žene ne prijavljuju silovanje ili silovanje od strane supruga. Zakon propisuje kazne za silovanje u trajanju od 1 do 10 godina zatvora i od 3 do 15 godina zatvora za silovanje pod otežanim okolnostima, kao što je silovanje koje završi smrću ili trudnoćom ili u slučaju kad je žrtva maloljetna.

U skladu s istraživanjem koje je 2003. godine provela Autonomna ženska kuća, 34 posto žena imalo je neželjene spolne odnose bar jednom u životu. Vladin ured za ljudska prava izvijestio je o 38 osuda za silovanje tijekom godine. Policija je zabilježila 89 tužbi za silovanje u prvih 11 mjeseci prošle godine. Od toga je u 66 slučajeva pokrenut kazneni postupak, dok je ostatak klasificiran kao pokušaj silovanja. Županijskom судu u Zagrebu nisu prijavljena silovanja od strane supruga, dok je u Rijeci jedna osoba osuđena na dvije godine zatvora zbog silovanja supruge. Prema riječima nevladine organizacije Ženska soba, žene često ne prijavljuju silovanje i silovanje od strane supruga jer nisu upoznate s dostupnom pravnom zaštitom, jer se srame, boje se odmazde ili su, u slučaju silovanja od strane supruga, zabrinute zbog ekonomskih posljedica. Ženske nevladine organizacije napomenule su da žrtve nerado prijavljuju silovanje, osobito od strane supruga, i stoga što je to teško dokazati na судu i stoga što medicinsko osoblje, policija i sudstvo nisu obučeni za postupanje s takvim žrtvama. Također su navele da su kazne za silovanje od strane supruga previše blage.

Prostitucija ne nezakonita ali je ima. Prema statističkim podacima državnog odvjetnika, vlasti su tijekom godine pokrenule 301 prekršajni postupak zbog prostitucije. Prema jednoj procjeni Hrvatske udruge sindikata, otprilike 3.500 žena bavilo se prostitutnjom.

Trgovina ženama u svrhu seksualne eksploracije i dalje predstavlja problem (vidi poglavlje 5, Trgovina ljudima).

Zakon zabranjuje seksualno uznenimiravanje na radnome mjestu. Međutim, tu je bilo problema. Prema istraživanju koje je 2004. godine proveo Poslovni forum, više od 17 posto zaposlenica prijavilo je seksualno uznenimiravanje na radnome mjestu bar jednom u karijeri. Prema tvrdnjama sindikata, problem je bio najizraženiji u tekstilnoj i kožnoj industriji, trgovini i ugostiteljstvu. Pravobraniteljica i sindikati prijavili su da rade na slučajevima seksualnog zlostavljanja, premda su mnoge žene nevoljko prijavljivale takve slučajeve zbog straha od odmazde.

Zakonom je zabranjena spolna diskriminacija. Međutim, žene u praksi uglavnom imaju slabije plaćena radna mjesta. U srpnju je vladin ured za zapošljavanje iznio podatak da su 58,8 posto nezaposlenih žene, što je više nego prethodne godine. Tijekom godine velika organizacija za zapošljavanja zaključila je da su plaće žena prosječno 19 posto niže nego plaće muškaraca, a ta je razlika dvostruko veća od one koju je prijavio Državni zavod za statistiku 2003. godine. Žene su uglavnom bile zaposlene na nižim radnim mjestima službenica, radnica i trgovkinja.

U siječnju je UN-ov Odbor za suzbijanje diskriminacije žena izrazio zabrinutost zbog spolnih stereotipova u školskim udžbenicima, diskriminacije pri zapošljavanju, nedovoljnoj zastupljenosti žena u lokalnoj vlasti i visokom postotku nasilja u obitelji. Desetak uglednih domaćih nevladinih organizacija koje su izradile nacrt tog izvještaja smatrale su nedostatak političke volje za provođenjem zakona većim problemom od zakonskog okvira. Naveli su čitav niz problema, uključujući nedostatak mjera za zaštitu žrtava obiteljskog nasilja i nesigurna novčana sredstva za financiranje skloništa. Mnoge relevantne ustanove nisu prikupljale statističke podatke po spolu, uključujući one koje se bave pitanjima vezanim uz rad.

Ured za ravnopravnost spolova odgovoran je za provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova i izradu vladine politike spolova. Ured pravobraniteljice za spolove nadzire provedbu tog zakona, uključujući predavanje obveznih akcijskih planova za državne ustanove i javne kompanije. Prije lokalnih izbora u svibnju Ured za ravnopravnost spolova zalagao se preko svojih lokalnih i regionalnih mrež za ravnopravnu zastupljenost žena na stranačkim listama. Premda žene čine 50 posto stanovništva, njihova zastupljenost na stranačkim listama kretala se od 6,7 do 17,8 posto. Ured je također nastavio s razvojem mreže lokalnih odbora za ravnopravnost spolova i u travnju uspostavio koordinacijsko tijelo županijskog odbora za ravnopravnost spolova.

Djeca

Vlada je bila predana pravima i dobrobiti djece.

Obrazovanje je bilo besplatno i obvezno do kraja osmog razreda (obično do 14. godine), dječaci i djevojčice imali su jednakе mogućnosti obrazovanja. Većina učenika nastavila je obrazovanje do 18 godina, s tim da su Romi jedini veći izuzetak. Romska djeca bila su suočena s ozbiljnim preprekama u nastavku obrazovanja, uključujući diskriminaciju u školama i nedostatak potpore u obitelji. Procjenjuje se da je 10 posto romske djece krenulo u osnovnu školu, a samo deset posto njih želi pohađati i srednju školu.

Međunarodne organizacije i lokalne nevladine organizacije i dalje su izvještavale o praksi održavanja zasebne nastave niže kvalitete za romsku djecu na sjeveru zemlje. Tužba za segregaciju razreda u osnovnoj školi u Međimurju iz 2003. godine još nije bila riješena na Ustavnom sudu. Na kraju godine Europski sud za ljudska prava još nije donio odluku o sudskoj tužbi iz prosinca 2004. godine koju su uložili Europski centar za prava Roma i HHO u ime petnaestero romske djece koja su navodno bila žrtve rasne diskriminacije u osnovnim školama. U rujnu je HHO ponovio svoju zabrinutost zbog tako duge šutnje Ustavnog suda, što je bio njihov prvenstveni motiv da ulože sudsku tužbu na Europskom sudu za ljudska prava.

HHO je primijetio da su bar četiri osnovne škole uključene u optužnicu nastavile s praksom dijeljenja razreda tijekom godine. Nakon pritisaka roditelja na početku školske godine, škole nisu organizirale miješane osnovnoškolske razrede. Kao razloge, naveli su nedostatak društvenih i psiholoških vještina romske djece. Dok su škole u Držimurcu, Strelecu i Orehovici zaposlike romske pomoćnike koji pomažu učenicima prebroditi jezične prepreke, HHO je smatrao da ta mjera sama po sebi ne može dovoljno popraviti stanje. U izvještaju pravobraniteljice za 2004. godinu i izvještaju povjerenika za ljudska prava Vijeća Europe, predlaže se uvođenje predškolskog obrazovanja za romsku djecu, što bi im omogućilo da nauče hrvatski jezik i izbjegnu kasniju segregaciju.

Tijekom godine lokalna je nevladina organizacija započela pilot projekt za Romsku i ostalu djecu iz rizičnih skupina, s ciljem njihove integracije u društvo i obrazovanja učitelja i roditelja.

Zdravstvena skrb za djecu je bila besplatna, a dječaci i djevojčice imali su jednake mogućnosti liječenja.

Bilo je problema sa zlostavljanjem djece, uključujući seksualno zlostavljanje. Prema statističkim podacima državnog odvjetništva, zbog kaznenih djela prema djeci 2004. godine prijavljena je 1.121 osoba. U 908 slučajeva radilo se o zapuštanju i zlostavljanju djece i maloljetnika, a ostali su bili slučajevi raznih oblika seksualnog zlostavljanja ili pornografije. Tijekom 2004. godine 577 osoba je osuđeno zbog zlostavljanja djece.

2004. godine Amnesty International je izvjestio o nesposobnosti vlasti da spriječe nasilje među djecom u ustanovama socijalne skrbi i izrazio zabrinutost zbog toga što su maloljetnici smješteni u ustanove s odraslim osobama. Tijekom godine vlasti su ustanovama socijalne skrbi dodijelili stručnjake koji bi trebali raditi na suzbijanju nasilja među maloljetnicima, te su pojednostavljene procedure kojima djeca mogu prijaviti incidente. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi provelo je analizu domova za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju i u njima počelo zapošljavati dodatne stručnjake, uključujući psihologe.

Trgovina djecom predstavljala je problem (vidi poglavlje 5, Trgovina).

Dječji rad predstavljao je problem (vidi poglavlje 6.d.)

Nisu postojali statistički podaci na razini zemlje o broju dječjih brakova među romskim stanovništvom, ali službe socijalne skrbi u Međimurskoj županiji, gdje živi značajna romska manjina, izvjestile su da se brakovi obično sklapaju u skladu s običajnim pravom među

partnerima u dobi od 16 godina naviše. Prema njihovim izjavama, čak 60 posto tinejdžerica stupilo je u takve brakove, često zbog trudnoće. Ti su brakovi u nekim slučajevima postali službeni kad su partneri postali punoljetni. Vladini izvori napominju da je povećanje porodiljne naknade i dječjeg doplatka prije dvije godine pridonijelo povećanoj stopi rađanja među Romima, koji naknade smatraju dobrim izvorom stalnog prihoda.

Trgovina ljudima

Trgovina ljudima zakonom je zabranjena. Međutim, trgovalo se i ženama i maloljetnicima, iz zemlje i unutar zemlje.

Zakon trgovinu ljudima definira kao zločin različit od ropstva i propisuje zatvorske kazne od 1 do 10 godina za trgovce ljudima. Najmanja kazna za zločin trgovine počinjen prema maloljetniku iznosi pet godina zatvora. Osim toga, ukoliko je zločin počinila zločinačka organizacija i rezultirao je smrću, kazna iznosi pet godina do doživotnog zatvora. Vlada je izvjestila o kaznenom postupku koji je bio u tijeku protiv 13 osoba i jednoj osudi za trgovinu ljudima tijekom godine. Tijekom godine državni je odvjetnik započeo istragu protiv 10 poznatih i nekoliko nepoznatih osoba zbog trgovine ljudima. Od njih deset, devetero su bili hrvatski građani, a jedan građanin Bosne i Hercegovine. Jedna je istraga završilo podizanjem optužnice protiv dvije osobe, a ostale istrage nisu bile dovršene do kraja godine.

Zakon o zaštiti svjedoka definira uvjete pod kojima se dodjeljuje zaštita države u slučaju kad je ugrožen život, zdravlje, sloboda ili imovina svjedoka. Međutim, zakon prošle godine nije primijenjen ni u jednom slučaju vezanom uz trgovinu ljudima.

Vlada ima Nacionalni odbor za suzbijanje trgovine ljudima i nacionalnog koordinatora za pitanja trgovine ljudima, a to je čelnik Ureda za ljudska prava. Ministarstva i tijela zadužena za suzbijanje trgovine ljudima uključuju ministarstvo vanjskih poslova, pravosuđa, unutarnjih poslova, zdravstva i socijalne skrbi, te obrazovanja i Ured državnog odvjetnika. Policija je sudjelovala u međunarodnim istragama preko regionalnog centra za suradnju u jugoistočnoj Europi iz Bukurešta.

Povećala se svijest policije o problemu trgovine ljudima. Međutim, nevladine organizacije tvrde da je nemogućnost identificiranja žena žrtava trgovine među nezakonitim useljenicima prokrijumčarenim u zemlju bio ozbiljan problem koji je doveo do značajnog podcjenjivanja problema trgovine ljudima u zemlji. Tijekom godine Ministarstvo unutarnjih poslova, u suradnji s Međunarodnom organizacijom za migracije, provelo je šest sveobuhvatnih seminara za policiju, državno odvjetništvo i istražne suce, koji su započeli 2004. godine. Tijekom dvije godine programom je obuhvaćeno 1.600 policajaca. Na policijskoj se akademiji i dalje podučava borba protiv trgovine ljudima u sklopu redovitog nastavnog programa, s 18 sati nastave po semestru.

Hrvatska je isprva bila tranzitna zemlja za žene i djecu kojima se trgovalo u ostale dijelove Europe radi prostitucije, kao i u manjoj mjeri, ali sve više, zemlja izvor i odredišna zemlja za žene žrtve trgovine ljudima. Žene iz Rumunjske, Bugarske, Bosne i Hercegovine i ostalih zemalja dovođene su preko Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore u zemlju, gdje su neke ostajale raditi kao prostitutke, dok su druge prebacivane dalje. Žene su kroz zemlju prevožene

kamionom ili brodom. Žene iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Mađarske, Makedonije, Moldove, Rumunjske, Slovenije i Srbije i Crne Gore zadržane su radi nezakonitog ulaska u zemlju. Smatra se da su neke od njih bile žrtve trgovine ljudima.

Izbjeglice, prognanici i mlađi najugroženiji su u trgovini ljudima. Podaci dobiveni od žrtava pokazuju da su za trgovinu ljudima odgovorne međunarodne zločinačke organizacije, lokalne skupine i putničke agencije ili agencije za sklapanje brakova. Žrtve su bile izložene nasilju, zastrašivanju i prijetnjama od strane trgovaca, koji su im uzeli i dokumente.

Nije bilo dojava da su vladini dužnosnici uključeni u trgovinu ljudima.

Vlada nije deportirala ni kaznila žrtve trgovine ljudima. Premda zakon kriminalizira međunarodnu prostituciju i nezakoniti prelazak granice, žrtve trgovine ljudima izuzete su iz progona. Slično tome, zakon dopušta vlastima da optuže strane prostitutke za prekršaj i započnu proceduru deportacije ukoliko one ne ispune zakonske zahtjeve za ostanak u zemlji, ali izuzima žrtve trgovine ljudima od deportacije.

Vlada ima zakonski okvir pružanja pomoći žrtvama, a žrtvama trgovine bile su na raspolaganju i pomoćne službe. Vlada je nastavila finansijski pomagati sklonište za žrtve trgovine ljudima. Međunarodni odbor crvenog križa, u suradnji s vladom, vodio je četiri prihvatna centra za žrtve. U suradnji s lokalnim nevladinim organizacijama i Međunarodnom organizacijom za migracije, vlada je žrtvama nudila rehabilitaciju, te zdravstvenu i pravnu pomoć.

Tijekom godine vlada je izvijestila da je pomogla šest žrtava trgovine, državljkama Hrvatske, Bosne, Bugarske i Rumunjske, te je spriječila pokušaj trgovine još jednom ženom. Dvije od žrtava bile su maloljetne.

Vlada je bila aktivna u kampanjama osvješćivanja javnosti i nastavila je sponzorirati telefonsku liniju za pomoć, koju vodi nevladina organizacija, kao i alternativno sklonište. U rujnu je vlada usvojila Nacionalni plan suzbijanja trgovine djecom.

Osobe s invaliditetom

Zakonom je zabranjena diskriminacija osoba s invaliditetom pri zapošljavanju, obrazovanju i pružanju zdravstvene skrbi, te u pružanju ostalih javnih usluga. Međutim, bilo je diskriminacije.

U prosincu je nekoliko saborskih zastupnika, uključujući zastupnicu s invaliditetom, kritiziralo vladu zbog toga što je provela samo 12 od 79 mjera predviđenih u sklopu Nacionalne strategije za osobe s invaliditetom usvojene 2003. godine. Zastupnici u saboru naveli su primjere kao što je nedostatak kućne njege za nepokretne osobe i nepružanje javnih informacija od strane vlade u obliku prihvatljivom za slike osobe.

U travnju su mediji izvijestili o višekratnom nasilju i seksualnom zlostavljanju u domu za djecu sa psihičkim teškoćama u Brezovici, kojim je upravljala katolička dobrotvorna organizacija Caritas. Vlada je podnijela kaznenu prijavu protiv direktora, koji je osumnjičen da je zataškao

dokaze i spriječio kazneni postupak protiv osoblja. Jedan je zaposlenik uhićen. U rujnu je vijeće državnog odvjetnika odbacilo zahtjev glavnog državnog odvjetnika za suspenzijom zamjenika državnog odvjetnika zaduženog za djecu i mlade jer je zanemario dokaze i prekinuo istragu o tome slučaju. Slučaj je pokrenuo značajnu javnu raspravu o dječjim pitanjima.

Zakonom je propisano da zgrade moraju imati pristup osobama s invaliditetom. Međutim, vlada nije uvijek provodila te odredbe, a zakonom nije regulirano da se zgrade moraju naknadno dovesti u zadovoljavajuće stanje. Kao rezultat toga, pristup javnim zgradama bio je ograničen.

Nacionalne/rasne/etičke manjine

Ustavom je zajamčena zaštita od diskriminacije svim manjinama. Međutim, u praksi je nastavljena otvorena, katkad i teška diskriminacija Srba i Roma. Bilo je manje diskriminacije manjina u školama (vidi poglavlje 5, Djeca).

Nasilje prema Srbima nastavljeno je, osobito u dalmatinskom zaleđu, području na kojem se odvija najveći povratak izbjeglica, a donekle i u Istočnoj Slavoniji. Incidenti su se dogodili uglavnom nakon lokalnih izbora u svibnju i tijekom ljeta, kad se mnogo Srba vratio ili posjetilo svoje domove. HHO je izvjestio da je broj međuetničkih sukoba porastao tijekom prvih šest mjeseci prošle godine, u usporedbi s prethodnom godinom.

U svom godišnjem izvještaju objavljenom u prosincu, HHO je utvrdio da vlasti nisu na odgovarajući način istražile i provele progon nad etnički motiviranim sukobima, od kojih su neki bili osobito teški. U prosincu je policija izvjestila o otprilike 50 incidenata koji su se dogodili tijekom godine i o tome da je za trećinu njih identificirala osumnjičene. I mediji i nevladine organizacije izrazile su zabrinutost da policija nije bila uspješna u identificiranju osumnjičenih za nekoliko najtežih zločina.

U svibnju je zadarska policija u Karinu pronašla tijelo starijeg Srbina s boravištem u Zagrebu, na kojemu su bili vidljivi tragovi nasilja. Policija do kraja godine nije identificirala osumnjičene. U policijskom izvještaju iz prosinca stoji da je ispitano nekoliko stotina osoba i da su provedena brojna poligrafska testiranja u vezi s tim slučajem.

U listopadu i studenom dvojica povratnika srpske nacionalnosti smrtno su stradala od ručne bombe dok su skupljala drva za ogrjev u šumi u blizini Lipika. Nije bilo saznanja da je to područje minirano, i bilo je pokazatelja da su bombe bile namjerno postavljene. UNHCR je izrazio zabrinutost činjenicom što su se ti incidenti dogodili iste godine u kratkom vremenskom razmaku i pod sličnim okolnostima. Policija je na kraju godine i dalje provodila istragu.

U svibnju su nepoznate osobe aktivirale bombe u blizini zgrade općine u većinskim srpskim selima Trpinja i Borovo Selo u istočnoj Slavoniji. Nanesena je značajna šteta na zgradama. Iste noći nepoznate su osobe aktivirale eksplozivnu napravu u stanu jednog Srbina u Vukovaru.

U malom selu Đevrske u blizini Šibenika, uglavnom naseljenom srpskim stanovništvom, u šest mjeseci su se dogodila tri nasilna međuetnička incidenta u kojima su sudjelovale osobe koje su

maltretirale i prijetile gostima u kafiću, oštetile kafić i dva automobila i razbile prozore, te pucale u restoranu. Policija je uhitila tri počinitelja posljednjeg incidenta, a jedan od njih kažnjen je zbog prekršaja.

U srpnju je dvoje nepoznatih napadača teško pretuklo i ozlijedilo dva starija Srbina u Ostrovici i bacalo kamenje na kuću još jednog povratnika. Do kraja godine policija nije nikoga uhitila u svezi s tim slučajem.

Pljačka imovine u vlasništvu uglavnom srpskih izbjeglica nastavljena je na zadarskom području. U jednom su danu prijavljena tri incidenta provale i pljačke u povratničkom selu Smoković i Islam Grčki nedaleko Zadra.

OEŠS je izvijestio o nekoliko incidenata s nacionalnim konotacijama, za koje je protiv počinitelja pokrenut prekršajni postupak, kao što je ometanje javnog reda i mira, umjesto da je pokrenut kazneni postupak. U većini slučajeva policija i tužiteljstvo u tome nisu željeli vidjeti slučajeve etničke diskriminacije.

Najveća srpska nevladina organizacija Srpski demokratski forum pripisala je povećan broj međuetničkih incidenata na području Dalmacije djelomično osobama koje ne žele vratiti poljoprivredno zemljište koje su uzeli vlasnicima Srbima. Ta je nevladina organizacija izjavila da policija u raspravama oko imovine između Hrvata i Srba nije uvijek bila objektivna i nije se pridržavala zakona.

Vlasti su diskriminirale pripadnike srpske nacionalnosti na nekoliko područja, uključujući provođenje pravde, zapošljavanje i rješavanje stambenog pitanja (vidi poglavlja 1.e. i 2.d.). Pripadnici srpske nacionalnosti u područjima pogodjenim ratom i dalje su trpjeli društveno maltretiranje i diskriminaciju.

U lipnju je viši dužnosnik većinske stranke u Sisku uputio nacionalističke uvrede protiv Srba koji su sudjelovali u koaliciji koja ga je maknula s vlasti nakon lokalnih izbora. Mediji su bivšeg župana nazvali nacionalistom starog kova, a stranka se ogradiла od te izjave, ali on je kasnije imenovan za savjetnika u kabinetu premijera.

U rujnu su roditelji Hrvati u selima Dalj, Erdut i Aljmaš, u istočnoj Slavoniji, odbili slati 200 djece u školu, u znak prosvjeda protiv vraćanja na posao troje srpskih učitelja koji su navodno odbili poučavati na hrvatskom jeziku i pokazali su krajnje nacionalističke stavove tijekom rata i nakon njega. Proteklih godina ti su učitelji poučavali samo u srpskim razredima. Nakon savjetovanja s Ministarstvom obrazovanja, učitelji su dobili posao u drugim razredima u Dalju i u drugim selima.

Društveno nasilje, maltretiranje i diskriminacija Roma i dalje predstavlja problem. Premda se samo devet tisuća osoba u popisu stanovništva 2001. godine izjasnilo kao Romi, vlasti i nevladine organizacije procjenjuju da romska zajednica broji između trideset i četrdeset tisuća ljudi.

Romi su bili suočeni s mnogim preprekama, uključujući i jezičnu prepreku (mnogi Romi, osobito žene, ograničeno rabe hrvatski jezik), nedostatak obrazovanja, nedostatak

dokumenata o državljanstvu i osobnih dokumenata, visoka stopa nezaposlenosti i proširena diskriminacija. Romske nevladine organizacije procijenile su da 25 posto Roma nema dokumente o državljanstvu i stoga ne može ostvariti socijalne povlastice, zaposlenje, pravo glasa i povrat imovine. Prema tvrdnjama Vijeća Europe, samo 6,5 posto njih imalo je stalno zaposlenje, dok je Ministarstvo socijalne skrbi u prosincu procijenilo da 20 do 30 tisuća Roma prima neki oblik socijalne pomoći. Institut za socijalna istraživanja Ivo Pilar procijenio je da samo 17 posto Roma ima stalno zaposlenje, a više od 50 posto njih živi isključivo od socijalne pomoći.

Međunarodne organizacije i lokalne nevladine organizacije i dalje su izvještavale o održavanju zasebnih razreda niže kvalitete za romske učenike u sjevernom dijelu zemlje (vidi poglavlje 5, Djeca).

U ožujku je vlada usvojila akcijski plan ulaganja 62,5 milijuna kuna u sljedećih 10 godina, uglavnom za poboljšanje uvjeta obrazovanja, zdravstvene zaštite, zapošljavanja i stambenog zbrinjavanja Roma. U svibnju je Ministarstvo pravosuđa potpisalo ugovore s 32 odvjetnika, kojima se osigurava besplatna pravna pomoć Romima, uglavnom radi rješavanje njihovog državljanstva. Tijekom godine Ministarstvo zdravstva uspostavilo je mobilne timove koji osiguravaju osnovnu zdravstvenu skrb romskim zajednicama. Vlada je osigurala potporu i nekim drugim programima za Rome, pa je tako zaposlila dvoje dodatnih socijalnih radnika na području Međimurja.

Međunarodni promatrači zamijetili su da vlada ne financira i sporo provodi Nacionalni program za Rome iz 2003. godine. U prosincu je vlada dodijelila 12 milijuna kuna za provedbu tog programa, od čega je nešto više od polovice namijenjeno poboljšanju romskih naselja u kojima vladaju najgori uvjeti života.

Ostala društvena zloporaba i diskriminacija

Bilo je društvene diskriminacije homoseksualaca. U kolovozu je jedna nevladina organizacija dojavila da je tijekom godine pokrenuto 11 kaznenih postupaka za fizičke napade na homoseksualce. U jednom je slučaju homoseksualni par napala skupina tinejdžera koja im je dovikivala uvredljive povike, a zatim ih teško pretukla. Žrtve, koje su odmah prijavile incident, požalile su se da je policija sporo reagirala.

Istraživanje iz 2004. godine provedeno među poslodavcima pokazuje da jedna trećina neće svojevoljno zaposliti radnike koji se izjašnjavaju kao homoseksualci.

Društvena diskriminacija osoba zaraženih virusom HIV-a i sidom i dalje predstavlja problem. Hrvatska udruga za oboljele od HIV-a izvjestila je da zubari i liječnici opće prakse kao i neke bolnice odgađaju operacije jer ih liječnici ne žele operirati. Na primjer, jedna je osoba čekala operaciju kile u Zagrebu od lipnja, a operacije štitne žlijezde jedne osobe odgođena je u bolnici u Zagrebu u rujnu jer je liječnik odbio operirati. Također, centri za transplantaciju odbili su staviti osobe zaražene HIV-om na popise potencijalnih primatelja organa.

UN-ov program razvoja (UNDP) izvjestio je da je jedan tjednik u svibnju objavio inicijale i ostale osobne podatke dovoljno detaljno da se može identificirati vlasnik kafića u Splitu osumnjičen da je HIV pozitivan, koji je navodno namjerno širio zarazu sidom. Oštećena strana nije pokrenula postupak protiv tjednika. UNDP je također izvjestio da su i dalje na snazi službeni pravilnici o zdravstvenim zahtjevima u kojima se HIV pozitivnim osobama onemogućava zaposlenje na trgovачkim brodovima, u zrakoplovnoj posadi i u zaštitarskoj službi.

Poglavlje 6 Radnička prava

a. Pravo udruživanja

Radnici po zakonu mogu osnivati sindikate ili se učlanjivati u sindikate po vlastitom izboru, i radnici su u praksi ostvarivali to pravo. Otprilike 64 posto radnika bili su članovi sindikata. Sindikati su uglavnom bili neovisni o vladu i političkim strankama.

Zakon zabranjuje diskriminaciju pripadnika sindikata i izričito dopušta sindikatima da se protiv otkaza bore na sudu. Međutim, nastojanja građana da dobiju zadovoljštinu putem pravosuđa ozbiljno ometa neučinkovitost sudova, kojima obično trebaju mjeseci pa i godine da konačno riješi neke slučajeve (vidi poglavlje 1.e.).

b. Pravo na organiziranje i kolektivno pregovaranje

Pravo na kolektivno pregovaranje i na organiziranje zakonom su zajamčeni, a radnici su ta prava koristili u praksi.

Pravo na štrajk zajamčeno je zakonom, uz neka ograničenja, i radnici su to pravo koristili tijekom godine. Štrajk nije dopušten pripadnicima oružanih snaga i policije ni zaposlenima u državnoj upravi i javnim službama. Radnici smiju štrajkati kad istekne ugovor ili u specifičnim situacijama koje se spominju u ugovoru, ali samo nakon što prođu postupak posredovanja. Kad pregovaraju o novom kolektivnom ugovoru, radnici moraju proći proces posredovanja prije sklapanja novog ugovora. Radnici i uprava moraju se dogovoriti tko će biti posrednik u slučaju da spor dospije do faze posredovanja. Ako se utvrди da je štrajk nezakonit, svi sudionici mogu biti otpušteni dok će se sindikat smatrati odgovornim za nastale štete.

Postoje slobodne zone uvoza.

c. Zabrana prisilnog rada

Bilo kakav prisilni rad zabranjen je Ustavom, što se odnosi i na prisilan dječji rad; no, bilo je dojava o takvim pojavama (vidi Poglavlje 5).

d. Zabrana dječjeg rada i minimalna dob za zapošljavanje

Bilo je zakona i politika koje štite djecu od izrabljivanja na radnome mjestu i osiguravaju prihvatljive radne uvjete. Premda je vlada većinom učinkovito provodila te zakone i politike,

bilo je slučajeva dječjeg rada, što je potkrijepljeno slučajnim utapanjem dvoje romske djece u kolovozu dok su se odmarala od rada u polju. Utapanja su privukla pozornost javnosti problemu dječjeg rada, osobito upošljavanju romske djece u poljoprivredi.

U 2004. Državni je inspektorat zabilježio 52 slučaja u kojima su radila djeca u dobi od 14 do 17 godina. Djeca, 51 posto dječaci, bila su zaposlena u ugostiteljstvu, trgovini na malo, industriji, građevini i medijima. Tijekom istog razdoblja, inspektorat je zabilježio šest slučajeva djece u dobi od 16 do 18 godina koja su na radu zadobila ozljede. Tri su se ozljede dogodile na gradilištu, a ostale tri za strojem u industriji.

Djeca se mogu zaposliti s petnaest godina, a Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva u suradnji s pravobraniteljicom za djecu i državnim inspektoratom provodilo je tu odredbu. Radnici mlađi od 18 godina ne smiju raditi prekovremeno, noću, niti u opasnim uvjetima.

Zakonom je zabranjena trgovina djecom. Međutim, toga je bilo (vidi Poglavlje 5).

Zakonom su zabranjeni najgori oblici dječjeg rada. U kazneni zakon nedavno je uneseno kazneno djelo trgovanja djecom u svrhu seksualnog izrabljivanja i rada. Državna pravobraniteljica za djecu koordinira državne programe za sprečavanje izrabljivanja djece i izvlačenje djece iz situacija u kojima su izrabljena.

Državni inspektorat rada zapošjava 92 inspektora čija je dužnost, između ostalog, inspekcija nezakonitog zapošljavanja maloljetnika. Inspektorat sve slučajeve kršenja zakona koji uključuju maloljetnike prosljeđuje uredu pravobraniteljice za djecu. Između 1. siječnja i 15. rujna inspektorat je otkrio 165 slučajeva kršenja radnog prava u kojima je bilo riječi o maloljetnicima, u ugostiteljstvu, turizmu, trgovini na malo, obrtu, poljoprivredi i zabavnoj industriji.

e. Prihvatljivi radni uvjeti

Radnik za sebe i obitelj nije mogao osigurati pristojan životni standard zajamčenom minimalnom plaćom od 1850 kuna. Prema službenim podacima, više od 100 tisuća radnika primalo je plaću manju od minimalne. Inspektorat rada provjerava isplatu minimalne plaće.

Neisplata i kašnjenje plaća i dalje su bili problem, premda je on posljednjih godina smanjen. Neisplata prekovremenih sati ili rada u neradne dane također je bio problem. Prema tvrdnjama u Hrvatskom savezu nezavisnih sindikata, 2004. godine 48.400 radnike nije bilo plaćeno za svoj rad. Inspektorat rada procijenio je da poslodavci nisu prijavili više od 400 tisuća radnika.

Prema zakonu radni tjedan traje 40 sati. Radnici imaju pravo na pauzu od 30 minuta u jednom danu, na 1 neradni dan u 7 dana i na najmanje 18 dana plaćenog godišnjeg odmora. U zakonu piše da radnici imaju pravo na 50 posto veću plaću za prekovremen rad, a prekovremen je rad ograničen na 10 sati na tjedan. Inspektorat rada mora biti obaviješten ukoliko se prekovreni rad za jednog zaposlenika nastavlja više od 4 tjedna za redom, više od 12 tjedana tijekom kalendarske godine, ili ukoliko prekovreni rad svih zaposlenika određenog poslodavca premašuju 10 posto ukupnih radnih sati u mjesecu. 2004. godine inspektorat je izvjestio o zaprimanju 1.710 prijava protiv poslodavaca koji nisu prijavili radnike, 942 prijave za neisplaćivanje plaća, 1.388 prijava za neplaćanje prekovremenog rada i 703 prijave protiv

poslodavaca koji produžuju radno vrijeme i na taj način krše zakon. Trudnice, majke djece mlađe od 3 godine i samohrani roditelji djece mlađe od 6 godina smiju raditi prekovremeno samo ako daju pismeni pristanak na to.

Vlada je odredila zdravstvene i sigurnosne standarde koje je provodilo Ministarstvo zdravstva. Inspektorat tog ministarstva ima jurisdikciju nad provedbom zdravstvenih i sigurnosnih zakona na radnome mjestu i prikupilo je godišnje podatke o ozljedama i kršenjima zdravstvenih i sigurnosnih standarda. U praksi mnoge industrije nisu poštovale standarde zaštite radnika. 2004. godine inspektorat je pokrenuo 1.894 prekršajna postupka protiv 3.628 poslodavaca zbog kršenja sigurnosnih standarda. Također, bilo je 80 kaznenih tužbi uloženih protiv 102 pojedinca, kao i 206 propisanih novčanih kazni. Prema zakonu, radnici imaju pravo odbiti raditi u opasnim uvjetima, a ako smatraju da su zbog toga nepravedno otpušteni, zadovoljštinu mogu potražiti na sudu; no, prema podacima Državne inspekcije, radnici nisu u praksi koristili to pravo nego su samo prijavljivali poslodavce koji su im dali otkaz.